

Martin adiskide aundiari

Miguel Pelay Orozco

Zabalik, 1990-10-31: 3.

Nere lagun Martin Ugalde'k, orain dala egun batzuk, bere azken liburuaren argitaratzea lagun-arte ontan ospa genezan, lerro batzuk idazteko eskatu zidan. Beste lan batzuk burutu naiean ari nintzala esan nion; batez ere, Tolosa'n, Nazio-arteko Abestalde Leiaketarako pregoia, eta Elerti-Sariketa baterako epaimaiko nagonez, ainbeste ta ainbeste liburu arreta guziaz irakurri bear ditudala... Guzi au adierazi nionean, Martin'ek, gizalege jatorreko gizona danez, ez estutzeko erantzun zidan. Onela mintzatu zitzaidan: "Ez zaite estutu, Migel, ba dakit-eta aal bazenu, egingo zenidakela"...

Argi dago, Martin ugalde'k neri aurkezpen ontan parte artzeko eskatzen ba zidan, ez zala noski nik euskal-elerti alorrean euki nezaken garrantziagatik, ain txikia izanik au eta berak ori jakiñik noski: elkarren lagunak, lagun onak geralako baizik, ez beste ezergatik. Aspaldiko ezagunak gera, Caracas'eko egun ayek, ain urruti gelditu diran egun ayek ezkerro. Orduan abiyatu giñan elerti-bideetan barrena. Bide unkigarriak bai, bañan maiz-aski bide minkatzak eta mingarriak ere bai noizik beinka. Beraz, biotzetik biotzerako agindua ere ba zan, bertan beera utzi-eziñekoa.

Berriz esan dezadan, Martin'ek ez ninduan lasaitu. Alderantziz baizik. Bear ba da, geyago estutu ninduan aren onez-oneko eramanak. Orretxegatik noski, eskuartean neuzkan guziak utzi ditut eta zuengana gaurko ontara agertu naiz, lerro auek, lasterka eta dudarik gabe, argi-bidez baiño areago biotzaren eragiñez idatzitako lerro auek irakurtzera.

Gogoan daukat, nola Martin, Caracas'en etorri-berria zala, Centro Vasco edo Euskal Etxean agertu zitzaigun. Gaur bertan balitz bezelaxe daukat gogoan orduko Martin, berrogeitaka urte igaro badira ere geroztik, gorpuzkera lirain, ille-gorri antza, arpegia zorrotz, euskaldun sudurra kakodun, lanerako gogoa ta kemena zeriola. Lenagotik asia ote zan edota orduan asi ote zan ez dakit, idazten alegia, ni bezela. Bereala asi zan, idatzi ta idatzi, eta ez da gaurdaiño gelditu.

Ordurako denbora franko ba zan, guk, Ekin taldekoek, idazten genuala, Centro Vascoko "Euzkadi" aldizkarian: Yon Oñatibia'k euskeraz eta alaberean Andoni Arozena'k; gañerakoek erderaz. Eta Iñaki urreiztieta'k, Estornes Lasa eta nik, liburu atzuk argitaratuak genituan.

Ni baño gazteago, amar-bat urte gazteago zan martin, garai artako belaunaldi bat alde-alde. Gazteen artera biltzen zan eta alako itzal baten eragiña ere ba zuan beraien artean.

Asieratik bertatik nabari zitzayon alako doai berezi bat, ekintzak bideratzeko eta sakabanatuak elkarrengana biltzeko. Bereala bizkortu zuan Euzko Gaztedi, ez dakit berak sortu ote zuan, baña nolana ere berak bizkortu zuan. Eta aldizkari bat ere berak sortu zuan, gerora nortasun bereziko aldizkaria izango zana.

Ala zan orduan Martin eta ala dirau noski gaur ere, jendekoi, laguntzaile, lagun-arte erraxekoa. Eta au da egia, elkar ezagutu genuanetik, ongi txit ongi, etorri izan gerala biok, orduan asi eta gaurdainoko guzian.

1951'an itzuli nintzan Euskadi'ra. Arrezkero, beti elkarri idazten genion; berak, bere liburuak bidaltzen zizkidan neri, argitaratu ala: "Ana gaxo dago", "Cuando los peces mueren de sed", "La semilla vieja", "Las manos grandes de la niebla", "Un real de sueño sobre un andamio", eta abar. Eta nik nereak, alaberean, bidaltzen nizkiyon.

Askotan saritua izan da Martin. Izen aundiko El Nacional saria irabai zuan Caracas'en. Andik urte batzuetara, ez dakit Sésamo ala El Café Gijón, Madrid'en. Eta, zer esanik ez, aipamen eta sari asko jaso izan ditu gure artean.

Laister-aski aintzat artuak izan ziran Martin'en idazle-doiak: Ala, "El Farol" aldizkarian, aldi artan (urte batzuk ba dira itzali zala) Creole Petroleum Corporation zalakoak argitaratzen zuan. Izen aundikoa zan Venezuela'ko kultur-bideetan, bertan idazten bai zuten ango idazlerik ospetsuenak. Aldizkari aren zuzendari izatera eldu za baita gure Martin. Eta urte batzuen ondoren, beñ ola, Euskadi'ra itzultzeko asmoa artu zuan Martin'ek. Izen on zabalaren jabe zan, "arako egiña" zegon. Eta erri artarako zeuzkan biotzeko lokarak eten eta askatu egin bear. Ez zan zalantzan jarri. Ba zekien, jakin, bere berrian zenbait larri-une beretzat eta zenbait estu-aldi bere familiarentzat sortuko zitzaizkiola. Eta sortu ere, sortu zitzaizkion larri-une alakoak. Kezka biziko egunak bait ziran oraindik. Bere sarrera-txartela eskuratzeak lanak eman zizkion... Baña Euskadi'ri laguntzeko gogo-miña zeukan barruan sartua. Ala bere itzulerako atakak, milla ataka, iragan ondoren, bere familiarekin kabiya Gipuzkoa'n jarri ondoren, berriz ere erbestera joan bear izan zuan. Egun minkatzak ayek eta arrisku txarrekoak, baña gizabide zuzenez, dotore, gainditu zituan Martin'ek eragozpen guziak. Gaur, Ondarribia'n errotua dago, Euskadi'ren aldeko lan-pozetan, idaz lanean eta idatz-bideetan aurrerantz akiñean beti.

Lagun maiteok, onenbestez buka dezadan. Ara, ain murrizta izanik nere ueksera eta ain presaka egiña dana, ondoren auxe... barkapena eskatu bear. Baña, nolainai ere, beude zutik nere agur ta zorionak nere biotzeko maite-itzik beroenak agertuz. Alaxe.

Joan zen irailaren 28an, Martin Ugaldereen "Itzulera baten historia" liburuaren aurkezpenean Miguel Pelayk egindako hitzaldia da hau.